

KS. JÓZEF PASTUSZKA

WYDZIAŁ FILOZOFII CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

NOWY OŚRODEK STUDIÓW FILOZOFICZNYCH

Powstanie Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim stanowi ważną pozycję w polskim ruchu filozoficznym. W uniwersytetach polskich, podobnie jak w większości uniwersytetów zagranicznych, „filozofia czysta“ nie tworzy odrębnego wydziału, a stanowi tylko jedną z grup naukowych na Wydziale Humanistycznym. Z uprzywilejowanego, autonomicznego stanowiska filozofii nie pozostała nawet nazwa, która jeszcze do niedawna była przywiązana do „Wydziału Filozoficznego“. Splendor filozofii minionych wieków przypomina jedynie stopień „doktora filozofii“, nadawany w zakresie nauk humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych, jakie ongiś należały do „filozofii“.

I. Tworząc samodzielny Wydział Filozofii Chrześcijańskiej — jego otwarcie nastąpiło na początku listopada 1946 r. — Katolicki Uniwersytet Lubelski podkreślił tylko znany fakt doniosłej roli filozofii. Kształtuje ona życie w wyższym stopniu, niż jakakolwiek inna nauka. Stanowi najwrażliwszy i najskuteczniejszy instrument oddziaływania na stosunki kulturalno-społeczne i wytycza drogi, jakimi będzie kroczyła ludzkość w najbliższych dziesiątkach lat. Mimo coraz większego różnicowania nauk szczegółowych i postępującej specjalizacji, która zdaje się być obca postawie filozoficznej, mimo oddziaływania prądów umysłowych, które, jak pozytywizm, deprecjonują filozofię, kwestionują jej naukową odrębność i spychają do roli syntezy i łącznika nauk szczegółowych, a więc jakiejś encyklopedii nauk, rola filozofii w ostatnich

dziesiątkach lat nie słabnie, ale raczej wzrasta. Filozofia Marxa dokonała olbrzymich przemian ideowo-społecznych w ostatnim pięćdziesięcioleciu, podobnie jak dawniej filozofia encyklopedystów wywołała rewolucję francuską XVIII wieku.

Właśnie w drugiej połowie XIX wieku, w okresie wielkich sukcesów pozytywizmu, powstały nowe systemy filozoficzne, których wpływ na dzisiejszym życiu dobitnie się zaznacza, podobnie zresztą jak i dzisiaj jesteśmy świadkami ożywionego ruchu filozoficznego. Bibliografia Międzynarodowego Instytutu Filozoficznego wylicza za I półrocze 1939 roku 3000 tytułów dzieł filozoficznych. W samych tylko Włoszech w roku 1946 ukazuje się 30 czasopism filozoficznych. Wysuwane są nowe problemy i pojawiają się nowe systemy filozoficzne, które nie pozostają w sferze teorii, ale wkraczają w życie, wywołując zmianę pojęć i dając impuls do tworzenia nowych koncepcyj naukowych i nowych form życia. Każda nowa teoria naukowa, każda nowa postawa życiowa nawiązuje do zasad filozoficznych. Rozumieją to dobrze systemy wychowawcze a nawet systemy polityczno-społeczne i usiłują zapewnić swej oficjalnej filozofii rolę dominującą. Prawo jedności ducha ludzkiego wymaga, by wszystkie jego przejawy poddane były reguływnemu oddziaływaniu jednego czynnika, by interpretacja szczegółowych dziedzin nauki opierała się na pierwszych zasadach bytu i myślenia, a więc na jakiejś filozofii. Faktu tego nie zmienia istnienie antyfilozoficznych prądów umysłowych, jakim jest na przykład dziś neopoztywizm. Popołniają one tylko błąd nominalistyczny. Atakują one filozofię, a same są w gruncie rzeczy kierunkami filozoficznymi i to z gatunku „metafizyki mistycznej“. Człowiek nie może się obejść bez filozofii, jak nie może się wyzbyć myślenia. „Primum philosophare, deinde vivere“ — należałoby powiedzieć, bo istotnie życie umysłowe płynie zawsze jakimś łożyskiem filozoficznym, bo utrzymuje się w ramach światopoglądowych. Swe obyczaje, swe instytucje życiowe

człowiek wtłacza w ramy jakiegoś światopoglądu i daje im filozoficzną podstawę.

II. Religia nie stanowi pod tym względem wyjątku. Życie duchowe człowieka nie znosi dualizmu i dlatego wiara musi być zharmonizowana ze światopoglądem rozumowym. Z tym prawem psychologicznym liczył się Kościół i dążył do nawiązania kontaktu z systemami filozoficznymi. Już w III wieku usiłował Tertulian „chrystianizować“ stoicyzm, a w V wieku podobne stanowisko zajął św. Augustyn wobec neoplatonizmu. Z biegiem czasu powstała filozofia chrześcijańska, która wchłonęła w siebie wiele pierwiastków platońskich, arystotelesowskich, neoplatońskich, a nawet arabskich i żydowskich. Stale rozwijała się i oddziaływała na życie umysłowe. Przez wiele stuleci była ona jedyną filozofią, która kształtowała myśl europejską. Ona stworzyła doskonałą syntezę pomiędzy rozumem a wiarą, religią a nauką, dzięki czemu człowiek europejski uniknął fatalnego w swych skutkach rozdwojenia duchowego. Jej zasadnicze rozwiązanie, jej metafizyczne Logos i życiowe Ethros posiada trwałymi wartości. Ma ona dzisiaj mocną pozycję w ruchu filozoficznym. Na Zachodzie Europy znana jest nawet szerszym kołom inteligencji katolickiej i wielu świeckich filozofów tej miary, co J. Maritain, C. Bauemker, J. Geysler należy do jej czołowych przedstawicieli.

W Polsce, gdzie zainteresowania filozoficzne są słabsze, a ogólne wykształcenie filozoficzne niższe, panuje wśród świeckich duża nieznajomość filozofii chrześcijańskiej. Mało jest prac polskich z tej dziedziny, a dotychczas nie było uczelni, gdzie inteligencja polska mogłaby otrzymać naukową formację filozoficzno-scholastyczną. Wydziały Teologiczne i Seminarium Duchowne, gdzie ta filozofia jest wykładana, są niedostępne dla świeckich. Specjalne wykształcenie z zakresu filozofii scholastycznej można było zdobyć tylko zagranicą. W tych warunkach trudno było oczekiwać, by ta mogła się rozwinąć na polskim gruncie.

III. Nowoutworzony Wydział Filozofii Chrześcijańskiej pragnie stać się ośrodkiem studiów filozoficznych dla duchowieństwa i świeckich. Studia trwają 4 lata. Absolwenci studiów teologicznych, mający za sobą ukończony dwuletni kurs nauk filozoficznych, są przyjmowani na rok III i przez dwa lata poświęcają się specjalizacji i metodycznemu przygotowaniu do pracy naukowej. Studenci świeccy przesłuchają czteroletni kurs nauk filozoficznych, przy czym dwa ostatnie lata są przeznaczone głównie na specjalne naukowe metodyczne wyrobienie. Po ukończeniu otrzymują stopień naukowy magistra, a po dodatkowych studiach i napisaniu rozprawy—stopień doktora. Wydział posiada prawa państwowe i kościelne. Ministerstwo Oświaty zatwierdziło w roku 1938 Statut Uniwersytetu, przewidujący powstanie Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej. Wybuch wojny opóźnił jego uruchomienie, które doszło do skutku dopiero w listopadzie 1946 r. Rządy Polski powojennej uznają nadane Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu prawa państwowe i honorują jego stopnie naukowe.

IV. Dziś Wydział Filozofii Chrześcijańskiej ma za sobą dwa lata istnienia. Okres to niedługi, ale ważny, bo ustalający wewnętrzną organizację, zadania naukowe i bieg studiów nowego Wydziału. Jako wytyczne organizacyjno-programowe przyjęto dwie zasady:

a) Filozofię chrześcijańską nie należy zacieśniać do jednej szkoły, czy systemu, ale, jak to jest praktykowane w Uniwersytecie Katolickim w Lowanium i w uniwersytetach katolickich francuskich, traktować ją szeroko — uwzględniając wszystkie jej kierunki i prądy uznawane przez Kościół. W myśl hasła rzuconego przez papieża Leona XIII, odnowiciela filozofii scholastycznej, Wydział Filozofii Chrześcijańskiej pragnie „*vetera novis augere*“ — łączyć dawne, niespożyte prawdy filozofii wieczystej z wynikami współczesnej nauki, naświetlać prawdy spekulatywne faktami nauk empirycznych i dlatego afirmuje w całym zakresie scholastykę, a jednocze-

śnie trzyma rękę na pulsie życia współczesnego, stosuje spekulację filozoficzną, a zarazem nie są mu obce metody historyczno-pozytywne.

Taka postawa metodyczna nasuwała konieczność szerszego uwzględnienia nowszych prądów filozoficznych oraz tych nauk szczegółowych, które stanowią „podbudowę“ niektórych działów filozoficznych t. j. nauk przyrodniczych. Dlatego w programie studiów umieszczone zostały matematyka, fizyka, antropologia, biologia, anatomia i fizjologia człowieka. Wykłady te są prowadzone przez profesorów przyrodników specjalistów z Wydziału Przyrodniczego Państwowego Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

b) Wydział Filozofii Chrześcijańskiej pragnie dać całości kształt wiedzy filozoficznej wprowadzając wykład wszystkich nauk filozoficznych, a nie ograniczać się — jak to jest praktykowane na uniwersytetach państwowych — tylko do niektórych dyscyplin filozoficznych, do logiki, logistyki, teorii poznania, psychologii i historii filozofii.

Jednocześnie zaś, aby dać możliwość specjalizacji i metodycznego wyrobienia, program został ułożony w ten sposób, że w pierwszych dwóch latach słuchacze uczęszczają na wszystkie wykłady i przepisane ćwiczenia (liczba godzin wykładowych i ćwiczeń nie może jednak przekraczać 24), a ostatnie dwa lata przeznaczone są na specjalizację i wprowadzenie metody badań szczegółowych (liczba godzin wykładowych i ćwiczeń wynosi wtedy najwyżej 16).

P. W roku akademickim 1947/48 wykładali następujący profesorowie, względnie prowadzący wykłady zleczone:

Ks. prof. dr Józef Pastuszka—Wstęp do filozofii, Psychologia ogólna, Charakterologia.

Prof. dr Stefan Świeżawski—Historia filozofii średnio-wiecznej, Tomistyczna koncepcja człowieka.

Prof. dr Stefan Harassek—Filozofia nowożytna, Polska filozofia pokantowska.

Ks. prof. dr Stanisław Adamczyk—Wybrane zagadnienia z kosmologii (filozofii przyrody).

Ks. biskup prof. dr Z. Goliński—Etyka.

Ks. dr Antoni Korcik—Logika tradycyjna, Historia logiki greckiej.

Ks. prof. dr Bogusław Waczyński T. J.—Teodycea.

Ks. dr Józef Iwanicki—Metodologia ogólna i szczegółowa.

Prof. dr Jan Czekanowski—Antropologia ogólna i społeczna.

Ks. prof. dr Franciszek Mirek—Socjologia.

Prof. dr Adam Paszewski—Biologia.

Prof. dr St. Dłużewski—Anatomia i fizjologia człowieka.

Dr Jan Franciszek Drewnowski — Wybrane zagadnienia z filozofii.

Dr Zofia Alchimowicz — Psychologia eksperymentalna wraz z ćwiczeniami.

Liczba studentów wynosi ogółem 97 osób oraz 3 słuch. wolnych. Na kursie seminaryjnym 52 stud. A na kursie uniwersyteckim 45 (w czym 12 kobiet).

Kurs seminaryjny, prowadzony równolegle, posiada skrócony program studiów i wykładają na nim częściowo inni profeserowie.

Dwuletnia działalność Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej dała już pewne wyniki. W roku 1947 uzyskał doktorat filozofii ks. Jan Puzio (diec. przemyska) na podstawie rozprawy: „Teoria poznania zmysłowego u św. Augustyna”. W roku akad. 1947/48 otrzymali stopnie magistra filozofii (licencjata) następujący absolwenci: ks. Jerzy Ablewicz (diec. przemyska), ks. Stanisław Bielawski (archidiec. wileńska), ks. Józef Drzazga (diec. lubelska), ks. Waław Eborowicz (archidiec. poznańska), ks. Stanisław Kamiński (diec. podlaska), ks. Ludwik Krawczyk S. A. C. (Pallotyń), O. Fabian Krutin O. F. M. (prow. OO. Bernardynów), ks. Henryk Kulikowski T. Ch. (Chrystusowiec), ks. Marian Kurdziałek (diec. podlaska), ks. Stanisław Majkowski T. J. (prow. OO. Jezuitów), ks. Stefan Pa-

nas (diec. lubelska), ks. Józef Pasterski (diec. tarnowska), ks. Stanisław Wojtacha (diec. kielecka).

Przy K. U. L. istnieje Poradnia Psychologiczna, jako filia Państwowego Instytutu Higieny Psychiczej, gdzie studenci przeprowadzają badania psychologiczne (pod kierunkiem dr Zofii Alchimowicz) i przygotowują się do pracy psychologa szkolnego.

W ub. roku powstało „Koło Filozoficzne im. św. Tomasza z Akwinu“ studentów K. U. L., które postawiło sobie za zadanie kultywowanie filozofii chrześcijańskiej na drodze opracowywania aktualnych zagadnień filozoficznych, dyskusyj, przez omawianie bieżącej literatury i szerzenie zainteresowań filozoficznych.

Podjęto również wydawnictwo „Roczników Filozoficznych“, które będzie można z czasem przekształcić w periodyk kwartalny.

Istniejąca w ramach Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego K. U. L. Sekcja Filozoficzna przystąpiła do wydawania rozpraw. Ukazała się już drukiem praca prof. dr Stefana Świeżawskiego: „Byt. Zagadnienia filozofii tomistycznej“. W druku znajdują się prace: ks. dr P. Oborskiego „Lenistwo umysłowe młodzieży szkolnej“ oraz ks. dr Antoniego Korcika „Zdania assertoryczne u Arystotelesa i komentatorów“. Przygotowywana jest do druku praca ks. prof. dr Józefa Pastuszki „Charakter człowieka. Zarys psychologii praktycznej“.

Biblioteki Zakładów Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej liczą już dzisiaj około 6500 tomów (oprócz tego Biblioteka Główna Uniwersytecka posiada parę tysięcy książek filozoficznych) i stale jest rozbudowywana. Zwłaszcza nowsze wydawnictwa filozoficzne w języku francuskim i włoskim są bogato reprezentowane. Bieżąca literatura filozoficzna drukowana w kraju znajduje się już w komplecie.

Zaopatrzenie Zakładów Naukowych w nowszą literaturę filozoficzną zawdzięczamy przede wszystkim obecnemu Ojcu

Świętemu, Piusowi XII, który doceniając rolę nowopowstałego Wydziału łaskawie zaofiarował większy fundusz na rozbudowę biblioteki. Z tego wspaniałomyślnego daru papieskiego zakupywane są zagranicą książki i czasopisma naukowe.

Również J. Em. Ks. Kardynał A. Hlond, Prymas Polski oraz J. Em. Ks. S. Sapieha, arcybiskup-metropolita krakowski, udzielili pomocy finansowej na rozbudowę biblioteki nowego Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej.

Działalność instytucyj naukowych jest długodystansowa i dopiero po latach zaznaczają się ich wyniki w dziedzinie kulturalnej. Pragnęlibyśmy, aby Wydział Filozofii Chrześcijańskiej przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim stał się ogniskiem myśli filozoficznej, która rzetelnie przysłuży się nauce i wzbogaci kulturę polską.

Ks. Józef Pastuszka

Dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej

K. U. L.